



solidar



MONITOR SOCIJALNIH PRAVA 2020



HRVATSKA

U Hrvatskoj se od njenog pristupanja EU poboljšalo nekoliko makroekonomskih indikatora. Primjerice, stopa nezaposlenosti se spustila s 17,3% 2013. na 6,6% 2019.¹; taj se pad može objasniti porastom emigracije radnika u druge države EU. U pogledu drugih indikatora, kao što je stopa rizika siromaštva od 23,3%,² zemlja je nešto napredovala ali je po uspješnosti ispod prosjeka EU. Međutim, kako izvještava hrvatska nacionalna strategijska grupa (NSG) mreže SOLIDAR, koju vodi Centar za mirovne studije (CMS), iza svih tih brojki kriju se postojani socijalni i geografski dispariteti. K tome, rascjepkano sindikalnom pokretu nije lako boriti se sa sve većom prekarnošću rada i kršenjem

zakona o radu, koji vode ka daljnjem pogoršanju radnih uvjeta. U situaciji tih rastućih nejednakosti, nedavne porezne reforme i dalje nerazmjerno pogađaju osjetljive skupine i vjerojatno će oslabiti sistem socijalne zaštite. NSG je posebno zabrinuta zbog egzistencijalne nesigurnosti uzrokovane neprimjerenim životnim standardom uslijed faktora kao što su prekarnost rada, neodgovarajuće, skupo stanovanje te slaba kvaliteta i dostupnost zdravstvenih i socijalnih službi. Drugo važno pitanje na koje ukazuju je loša provedba političkih programa i mjera; u tom svjetlu NSG sumnja u sposobnost hrvatske vlade da rješava socijalno-ekonomske posljedice zaraze Covid-19.

1 Eurostat (2020). Unemployment by sex and age: annual data: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en

2 European Commission (2020) Social Scoreboard <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-scoreboard/explorer>

	2018	2019	EU-28 2019
indeks Gini ³	29,6	29,2	30,1
nezaposlenost ⁴	8,5%	6,6%	6,3%
indeks rodne ravnopravnosti ⁵	55,6 (2019)	58,0 (2020)	67,9 (2020)
siromaštvo uz zaposlenje ⁶	5,2%	5,0%	9,2%
stambena prenapučenost ⁷	39,3%	38,5%	15,6%
CIVICUS – Praćenje stanja građanskog prostora ⁸		SUŽEN	/

Odabrani indikatori stanja socijalnih prava

JEDNAKE MOGUĆNOSTI I PRAVIČNI RADNI UVJETI

Prije Izbijanja zaraze Covid-19 očekivalo se da će Hrvatska 2019. imati smanjen ekonomski rast u usporedbi s prethodnim godinama, dok bi suprotno djelovala samo poboljšanja stopa na tržištu radne snage.⁹ Stopa zaposlenosti rasla je od 2013. do kraja 2019.,¹⁰ kada je dosegla 66,7%. Stopa nezaposlenosti bila je 2019. 6,6%,¹¹ pošto se od 2014. kontinuirano smanjivala. Sličan trend pratila je nezaposlenost mladih, koja se smanjila s 50% 2013. na 16,6% krajem 2019.¹² Međutim, ta pozitivna kretanja nisu uzimala u obzir smanjivanje stanovništva Hrvatske zbog povećanih

emigracijskih tokova i sve niže stope rađanja, što je utjecalo na tržište radne snage i sistem socijalne zaštite.¹³

Porezne reforme uvedene 2020., koje su dio plana promjena zakona pokrenutih 2016., dovele su samo do manjih promjena (CMS)¹⁴, ¹⁵. Odustajanjem od nekoliko obećanja – sniženja stope PDVa od 25%, proširenja umanjene stope PDVa od 13% i povećanja osnovnog mjesečnog odbitka poreza na dohodak na 4.000 kn – Hrvatska će i dalje ovisiti o oporezivanju potrošnje.¹⁶ Među ostalim izmjenama NSG

3 Eurostat (2020). Gini coefficient of equivalised disposable income: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?lang=en&dataset=ilc_di12

4 Eurostat (2020). Unemployment by sex and age: annual data: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en

5 European Institute for Gender Equality (2020). Gender Equality Index: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2020/country/IT>

6 Eurostat (2020). In-work at-risk-of-poverty-rate: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tespm070/default/table?lang=en>

7 Eurostat (2020). Overcrowding rate by age, sex and poverty status – total population: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_lvho05a/default/table?lang=en

8 CIVICUS (2020). Civic space monitor - Croatia: <https://monitor.civicus.org/country/croatia/>

9 European Commission (2020) Country Report Croatia 2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0510&from=EN>

10 Eurostat (2020) Employment and activity by sex and age – annual data https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsi_emp_a&lang=en

11 Eurostat (2020) Unemployment by sex and age – annual data https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en

12 Eurostat (2020) Unemployment by sex and age – monthly data <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

13 European Commission (2020) Country Report Croatia 2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0510&from=EN>

14 Ministarstvo financija (2020) Porezna uprava : propisi 2019 https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/_layouts/15/in2.vuk2019.sp.propisi.intranet/propisi.aspx?id=pro1467

15 Novi list (2019) Kreće četvrti krug porezne reforme: Evo što se sve mijenja i na koji vas se način tiče <https://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/Krece-cetvrti-krug-porezne-reforme-Evo-sto-se-sve-mijenja-i-na-koji-vas-se-nacin-tice/>

16 European Commission (2020) Taxation Trends in the European Union: Data from the EU Member States, Iceland and Norway https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/taxation_trends_report_2020.pdf

ističe uvođenje porezne olakšice za mlade s godišnjom poreznom osnovicom od 360.000 kn ili niže¹⁷. Ljudi u dobi od 25 godina ili mlađi izuzeti su iz plaćanja poreza na dohodak, a oni od 26 do 30 godina plaćat će samo polovinu poreza koji bi normalno plaćali. Čak i ako te dodatne porezne olakšice pridonese smanjenju oporezivanja rada, one neće dovesti do značajnih promjena obzirom na nizak broj zaposlenih osoba koje plaćaj osobni porez na dohodak, na to da se ne mijenjaju neto plaće¹⁸ te na niski udio izravnih poreza u ukupnim državnim prihodima¹⁹. Zbog tih reformi, ukupno smanjenje poreznih prihoda od 2,4 milijarde kn²⁰ slabi socijalnu zaštitu i ometa napore u borbi protiv sve veće nejednakosti. To je jako zabrinjavajuće, jer, kako pokazuje nedavna publikacija Hrvatske narodne banke, Hrvatska²¹ ima Gini koeficijent od 0,44²², pri čemu 85% kućanstava zarađuje manje od prosječne neto plaće od 5.985 kn²³, što je znak ekstremno visoke nejednakosti.

Kako ukazuje NSG, nastojanja na integraciji kojima bi se osjetljivim skupinama zajamčilo jednake mogućnosti ne postižu svoje ciljeve. Proširenje Mjera aktivnog zapošljavanja na tražitelje azila, osobe pod međunarodnom zaštitom i članove/članice njihovih obitelji trebalo je obuhvatiti jezične potrebe, razviti profile za zapošljavanje i osigurati radno iskustvo. No kvaliteta tečajeva bila je niska a Hrvatski zavod za zapošljavanje nije upućivao tražitelje azila na tečajeve jezika. NSG vjeruje da ta dva faktora

uzrokuju isključivanje ove društvene skupine s tržišta radne snage i iz hrvatskog društva. U individualiziranom programu savjetovanja za zapošljavanje 2019. godine sudjelovale su samo dvije osobe koje su podnijele molbu za međunarodnu zaštitu.²⁴ Uz to, mjere aktivnog zapošljavanja još se nisu pozabavile anticiganstvom, posebnim oblikom rasnih predrasuda protiv zajednica Roma koji pridonosi tome da ih se često odbacuje kao potencijalne zaposlenike. Prema anketi koju je proveo CMS, u Hrvatskoj je “na neki način zaposleno 18,7% Roma (7,3% radi s punim radnim vremenom, 9,2% rade povremeno ili na određeno vrijeme, dok je 2,1% samozaposlenih)”²⁵.

RADNI UVJETI I KOLEKTIVNO DJELOVANJE

Obzirom na dodatan upliv erozije pravā i radnih uvjeta, po mišljenju Nacionalne strategijske grupe prekarnost rada spada u najteža današnja socijalna pitanja. Niske stope nezaposlenosti u Hrvatskoj kriju činjenicu da značajan dio ljudi u radnoj dobi bez svojeg izbora obavlja rad na određeno vrijeme ili obavlja neprijavljen ili neplaćen rad. Gotovo jedno od četvero radnika u Hrvatskoj radi na privremene ugovore, od kojih 86% to ne čini po svojem izboru.²⁶ Obzirom na to da je samo 7% radnika s nepotpunim radnim vremenom prešlo na rad s punim radnim vremenom, a 10% s određenog na neodređeno vrijeme,²⁷ izgleda da je

17 Ministarstvo financija (2020) Porezna uprava : propisi 2019 https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/_layouts/15/in2.vuk2019.sp.propisi.intranet/propisi.aspx?id=gru1

18 European Commission (2020) Country Report Croatia 2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0510&from=EN>

19 European Commission (2020) Taxation Trends in the European Union: Data from the EU Member States, Iceland and Norway https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/taxation_trends_report_2020.pdf

20 Croatian Chamber of Trades and Crafts (2019) Tax changes from January 1, 2020 <https://www.hok.hr/obavijesti/porezne-promjene-od-1-sijcnja-2020-godine>

21 Hrvatska narodna banka (2019). Makroprudencijalna dijagnostika, br. 9: https://www.hnb.hr/web/guest/analize-i-publikacije/redovne-publikacije/makroprudencijalna-dijagnostika/html/-/asset_publisher/Tzltcw964pu/content/makroprudencijalna-dijagnostika-br-9

22 Ivanković, Željko (2020) Ginijev koeficijent nejednakosti dohotka 0,44 – 0,51. Hrvatskih 1 posto najbogatijih. HNB-ova anketa o imovini kućanstava <http://ideje.hr/ginijev-koeficijent-nejednakosti-dohotka-044-051-hrvatskih-1-posto-najbogatijih-hnb-ova-anкета-o-imovini-kućanstava/>

23 Ibid.

24 Hrvatski pravni centar (2020) Asylum Information Database Country Report: Croatia 2019 Update <https://www.asylumineurope.org/reports/country/croatia>

25 Centar za mirovne studije (2018). https://www.cms.hr/system/publication/pdf/109/Roma_Inclusion_in_the_Croatian_Society.pdf

26 European Commission (2020) Country Report Croatia 2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0510&from=EN>

27 European Commission (2019) Country Report Croatia 2019 https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-croatia_en.pdf

mobilitnost prema manje prekarnim radnim ugovorima ograničena. Nadalje, neprijavljeni rad, uzrokovan nekvalitetnom ponudom poslova i nedostatkom kapaciteta za regulativu i inspekciju, djeluje na obuhvat socijalne sigurnosti i pridržavanje standarda zakona o radu.²⁸ Dok je samo 4% stanovništva priznalo da obavlja neprijavljeni rad, 42% ih kaže da poznaju nekoga tko se bavi neprijavljenim radom.²⁹ Godišnji izvještaj pučke pravobraniteljice za 2019. pokazuje porast pritužbi na nepravilnosti u vezi s radom kao što su neisplata plaća, neadekvatna evidencija radnih sati, zloupotreba prekovremenog rada i nepravilnosti pri raskidu ugovora. Među ostalim podacima, u izvještaju za 2019. se navodi 83 odluke o prestanku poslovanja za poslodavce koji krše zakon o radu, kao i 7.729 slučajeva radnika koji nisu primali minimalnu plaću.³⁰ Premda neprijavljeni rad nerazmjerno pogađa manualne radnike, nekvalificirane te nezaposlene i umirovljenike,³¹ NSG izvještava da prekarnost djeluje i na izbjeglice i migrante. To je posljedica već spomenutih prepreka formalnom zapošljavanju, uslijed čega ta društvena skupina trpi veći pritisak da prihvati lošije radne uvjete.

Kada se procjenjuje praksu u odnosu na rad, NSG objašnjenje gubitka pregovaračke moći kojom bi se rješavalo te povrede prava vidi u fragmentiranom sindikalnom okruženju. Procjenjuje se da je samo 26% radnica i radnika učlanjeno u jedan od 328 sindikata registriranih na razini države ili 298 koji djeluju u pojedinoj županiji. Sindikati tokom posljednjih pet

godina kontinuirano gube članstvo.³² Kako sadašnje zakonodavstvo određuje da samo jedan sindikat koji predstavlja zaposlene u nekoj organizaciji smije potpisivati kolektivne ugovore, mnogi sindikati međusobno konkuriraju za taj položaj.³³ NSG nadalje ukazuje na dodatne komplikacije u organiziranju prekarnih radnika te onih u novim oblicima zaposlenja s kratkočnim ugovorima i nesigurnim radnim uvjetima. Posljedom toga samo je 53% zaposlenih u nesamostalnom radu u hrvatskoj obuhvaćeno kolektivnim ugovorima.³⁴

Pa ipak, pozornost NSG privukli su neki nedavni primjeri sindikalnog djelovanja. Reagirajući na planirano povišenje obavezne dobi za mirovinu na 67 godina, sa 65 za muškarce i sa 62 za žene,³⁵ inicijativa hrvatskog sindikalnog pokreta 67 je previše prikupila je dovoljan broj potpisa za pokretanje referenduma. Taj rezultat je doveo do odustajanja od predviđenog povišenja dobi za umirovljenje.³⁶ Zakon o minimalnoj plaći iz 2019. uveo je povjerenstvo za praćenje i analizu, u kojem mogu sudjelovati i sindikati. Nakon pregovora sindikati su s vladom postigli dogovor o povišenju minimalne plaće za 8,33%, na 4.062,51 kn (oko 550 eura) koji počinje od 2020., premda nisu uspjeli ostvariti početne zahtjeve.^{37, 38} Tijekom jeseni 2019. u Hrvatskoj je održan štrajk u osnovnom i srednjem obrazovanju, u kojem je sudjelovalo više od 85% zaposlenih. Trajao je 36 dana, što je najduža štrajkaška akcija od neovisnosti 1991. Pa ipak, unatoč zahtjevu da se plaće obrazovnog osoblja povise za 6,11%, postignut je

28 Iva Tomić, Ivica Rubil, Danijel Nestić, Paul Stubbs (2019) The employment and social situation in Croatia [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/642345/IPOL_STU\(2019\)642345_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/642345/IPOL_STU(2019)642345_EN.pdf)

29 European Commission (2020) Special Eurobarometer 498 Report: Undeclared Work in the European Union <https://ec.europa.eu/comfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/special/surveyky/2250>

30 Pučka pravobraniteljica Republike Hrvatske (2020): Izvješće pučke pravobraniteljice za 2019 <https://www.ombudsman.hr/wp-content/uploads/2020/03/Izvj%C5%A1%C4%87e-pu%C4%8Dke-pravobraniteljice-za-2019.pdf>

31 Iva Tomić, Ivica Rubil, Danijel Nestić, Paul Stubbs (2019) The employment and social situation in Croatia [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/642345/IPOL_STU\(2019\)642345_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/642345/IPOL_STU(2019)642345_EN.pdf)

32 ETUI (2020) National Industrial Relations in Croatia: Trade Unions https://www.worker-participation.eu/National-Industrial-Relations/Countries/Croatia/Trade-Unions#_ftn12

33 Eurofound (2020) Living and working in Croatia <https://www.eurofound.europa.eu/country/croatia#collective-bargaining>

34 Ibid.

35 Croatian Parliament (2013) Decision on promulgating the Pension Insurance Act <http://www.mvep.hr/files/file/dokumenti/prevođenje/zakoni/zakon-o-mirovinskom-osiguranju-nn-157-13-eng.pdf>

36 Eurofound (2020) Living and working in Croatia <https://www.eurofound.europa.eu/country/croatia#collective-bargaining>

37 ETUC (2020) Pay rise for public service workers in Croatia <https://www.etuc.org/en/pay-rise-public-service-workers-croatia>

38 Eurofound (2020) Living and working in Croatia <https://www.eurofound.europa.eu/country/croatia#collective-bargaining>

dogovor o povišici od 3% isključivo za nastavnice i nastavnike, uz povećanje božićnice i naknade za godišnji odmor na 1.500,00 kn (oko 200 eura). Tim sporazumom nije obuhvaćeno nenastavno osoblje.³⁹

OBRAZOVANJE

Stopa od 3%⁴⁰ onih koji u Hrvatskoj napuštaju obrazovanje i obuku prije svršetka jedna je od najnižih u EU, ali ona, kako izvještava Nacionalna strategijska grupa (NSG), ne odražava obuhvat obaveznog školovanja, kvalitetu obrazovnog sistema ili utjecaj na zapošljivost. Za razliku od većine EU, pohađanje obrazovanja je u Hrvatskoj obavezno samo za dob od sedam do 15 godina, tj. za osmogodišnje razdoblje.⁴¹ Prema najnovijem izvještaju PISA, rezultati Hrvatske u razvoju osnovnih vještina slabiji su od prosjeka EU i OECD,⁴² a i dalje je problem udovoljavanje potražnji tržišta rada za digitalnim vještinama. Podaci pokazuju da samo 53% stanovništva ima osnovni skup digitalnih vještina.⁴³ Nadalje, stjecanje visokog obrazovanja, koje je u Hrvatskoj na razini od 33,1%, još nije doseglo prosjek EU.⁴⁴ Sve navedeno rezultat je toga što je godišnje trajanje nastave – 473 sata za osnovno i 637 sati za srednje obrazovanje – niže od prosjeka EU⁴⁵; također, pomanjkanja nastavnica i nastavnika, koje nerazmjerno pogađa obrazovanje i nastavu informatike na područjima van većih gradova, te ispodprosječne plaće osoblja u visokom obrazovanju.⁴⁶ Među negativnim učincima kvalitete

obrazovanja nalaze se i pomanjkanje vještina na svim razinama ostvarenog obrazovanja te stopa zapošljivosti niža od prosjeka EU.⁴⁷ Pored toga, NSG izvještava i o pomanjkanju statističkog praćenja daljnje sudbine djece iz osjetljivih kategorija pošto premaše dob od 15 godina, što prikriva stvarno stanje obrazovnih dostignuća najosjetljivijih, kao što je kategorija mladih Romkinja i Roma.⁴⁸

DOBRA PRAKSA

Ministarstvo znanosti i obrazovanja povećalo je financijsku potporu namijenjenu uključivanju romske nacionalne manjine u obrazovni sistem kako bi se smanjilo postojeći jaz u obrazovanju i stopu ranog napuštanja škole. Pored ponude slobodnog pristupa odgoju u ranom djetinjstvu, Ministarstvo je povisilo broj raspoloživih stipendija i jednokratnih nagrada za dovršenje srednjeg obrazovanja.⁴⁹

U tom kontekstu NSG izvještava o uvođenju kurikularne reforme 2018., koja slijedi put digitalizacije, razvoja vještina te pristupa koji težište stavlja na učenika, kako je prikazano u programu Škola za život.⁵⁰ Kako digitalizacija nastavnog materijala tako i uvođenje informatike kao obaveznog predmeta poslužit će kao poticaj razvoju digitalnih sposobnosti i povećati izgled učenika za buduće zaposlenje. Premda NSG smatra da je prerano da bi se odredilo kakvi će biti rezultati te reforme,

39 Ibid.

40 European Commission (2020) Social Scoreboard <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-scoreboard/explorer>

41 European Commission/EACEA/Eurydice (2018) Compulsory Education in Europe 2018/19 - Eurydice Facts and Figures. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/sites/eurydice/files/compulsory_education_2018_19.pdf

42 OECD (2018) Results from PISA 2018: Croatia Country Note https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA2018_CN_HRV.pdf

43 European Commission (2020) Country Report Croatia 2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0510&from=EN>

44 European Commission (2020) Social Scoreboard <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-scoreboard/explorer>

45 European Commission (2019) Education and Training Monitor 2019: Croatia https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/et-monitor-report-2019-croatia_en.pdf

46 European Commission (2020) Country Report Croatia 2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0510&from=EN>

47 Ibid.

48 Kunac, Suzana; Klasnic, Ksenija; Lalic, Sara (2018) Roma Inclusion in the Croatian Society: A Baseline Data Study. https://www.cms.hr/system/publication/pdf/109/Roma_Inclusion_in_the_Croatian_Society.pdf

49 Pučka pravobraniteljica Republike Hrvatske (2020): Izvješće pučke pravobraniteljice za 2019. <https://www.ombudsman.hr/wp-content/uploads/2020/03/Izvjecje-C5%A1%C4%87e-pu%C4%8Dke-pravobraniteljice-za-2019.pdf>, p. 25.

50 Ministry of Science and Education (2020) Summary of Monitoring and Evaluation Findings Technical Support to the Implementation of the Comprehensive Curricular Reform in Croatia <https://skolazazivot.hr/sazetak-ingleski/>

posebno ju zabrinjava uvođenje međupredmetne teme “poduzetništvo”.⁵¹ Premda to učenicima osnovnih i srednjih škola pruža znanja i vještine povezane s poduzetništvom, to što u toj orijentaciji nedostaju znanja o radničkim pravima, sindikalnom organiziranju i kolektivnom pregovaranju po sudu NSG znači da ona neće pripremiti učenice i učenike da budu kritični ni opremiti ih onime što je potrebno da poboljšaju svoje radne i životne uvjete.

Reformiranje programā strukovnog obrazovanja i osposobljavanja izazov je u Hrvatskoj. Sadašnji udio upisa u te programe od 68,5% niži je od prosjeka EU, a zapošljivost oni koji završe školu povećala se s 59,4% 2017. na sadašnjih 68,8%.⁵² Nova reforma, koju vodi 25 regionalnih centara kompetencije za strukovno obrazovanje i osposobljavanje (SOO), uvodi fleksibilniji pristup lokalnim specifičnostima ostavljajući u kurikulumu 30% manevarskog prostora za prilagodbu sadržaja lokalnom kontekstu i stvaranje međusektorskih partnerstava.⁵³ unatoč tim poboljšanjima, strukturni nedostaci u njihovom planiranju i primjeni ograničavaju djelotvornost takvih programa. Učenici i dalje imaju ograničene prilike za stjecanje radnog iskustva; samo njih 23% kažu da polovicu ili više svojeg srednjeg obrazovanja provedu na radnom mjestu radi osposobljavanja.⁵⁴ Nadalje, hrvatska vlada smanjila je broj raspoloživih programa strukovnog obrazovanja i osposobljavanja u korist većeg broja gimnazija, kako je vidljivo iz Smjernica za izradu mreže školskih ustanova i

programa odgoja i obrazovanja.⁵⁵ Po mišljenju NSG, ta će promjena vjerojatno negativno djelovati na siromašne učenike i one u nepovoljnom položaju, koji ovise o mogućnostima stjecanja prihoda dok pohađaju neki od programa.

RODNA RAVNOPRAVNOST

NSG ne izvještava o nekim značajnim nedavnim promjenama na planu rodne ravnopravnosti prošle godine, u odsutnosti sveobuhvatnih okvira rodne ravnopravnosti. Od 2005. godine Hrvatska se nalazi na 22. mjestu Indeksa rodne ravnopravnosti, unatoč poboljšanjima na financijskom i zdravstvenom području.⁵⁶ Premda se proteklog decenija smanjuje rodni jaz u zapošljavanju koji je iznosio 10,5%,⁵⁷ primjećuje se smanjenje sudjelovanja žena u političkom i ekonomskom životu. Postoji samo 26% ministrica, 20% članica parlamenta, 18% članica upravnih odbora i 0% članica upravnog odbora centralne banke.⁵⁸ Premda je niži od prosjeka EU, rodni jaz u plaćama u Hrvatskoj povećava se od 2010., i sada iznosi 10,5%.⁵⁹ Najviše zabrinjava to što se opaža porast broja femicida i nasilnih kriminalnih akata na rodnoj osnovi, unatoč tome što je Hrvatska ratificirala Istarsku konvenciju i usvojila mjere prevencije i suzbijanja.⁶⁰

U odsutnosti novih političkih mjera NSG ističe reforme mirovina i ravnoteže između poslovnog i privatnog života radi rješavanja rodni

51 Narodne novine (2019) Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Poduzetništvo za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_157.html

52 European Commission (2020) Country Report Croatia 2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0510&from=EN>

53 European Commission (2019) Education and Training Monitor 2019: Croatia https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/et-monitor-report-2019-croatia_en.pdf

54 European Commission (2020) Country Report Croatia 2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0510&from=EN>

55 Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019) Smjernica za izradu mreže školskih ustanova i programa odgoja i obrazovanja <https://mzo.gov.hr/UserDocImages//dokumenti/PristupInformacijama/eSavjetovanja-2019//Smjernice%20za%20izradu%20mre%C5%BEe%20%C5%A1kolskih%20ustanova%20i%20programa%20odgoja%20i%20obrazovanja%20-%20e-Savjetovanja%2023-4-2019.pdf>

56 EIGE (2019) Gender Equality Index Score for Croatia for 2019 <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2019/domain/power/HR>

57 European Commission (2020) Social Scoreboard <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-scoreboard/explorer>

58 EIGE (2019) Gender Equality Index Score for Croatia for 2019 <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2019/domain/power/HR>

59 European Commission (2020) Social Scoreboard <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-scoreboard/explorer>

60 Human Rights House Zagreb (2020) Human Rights in Croatia: Overview of 2019 https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2020/04/KLJP_godisnjelzvjescje2019_ENG_web.pdf

nejednakosti na tim poljima. U nedavnom pokušaju rješavanja rodnog jaza u mirovinama od 21,6% NSG ističe neka pozitivna kretanja u mirovinskom sistem. Pošto su djelatnosti skrbi o djeci uvrštene u usluge na kojima se ostvaruje mirovinski staž, 2019. je bila prva godina u kojoj je prosječna mirovina žena bila viša od prosječne mirovine muškaraca.⁶¹ NSG smatra da su izmjene Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama proaktivan korak prema osiguravanju ravnoteže između poslovnog i privatnog i života. Uvodi se mjere za jačanje infrastrukture skrbi o djeci, povišenje financijske potpore majčinstvu i za roditeljni dopust te one koje bi omogućile fleksibilnije uređenje rada.

UPLIV COVIDA-19

Nakon izbijanja Covida-19 NSG je društveno-ekonomske posljedice pandemije rangirao kao najhitniji problem pred kojim se Hrvatska trenutno nalazi. U kontekstu pada BDPa od 9,1% 2020., očekuje se da će nezaposlenost porasti na 10,2%, a nezaposlenost mladih će dosegnuti 24%.⁶² Zbog već prekarne situacije sa zapošljavanjem migranata i izbjeglica, NSG naglašava kako su oni bili prvi koji su gubili posao, osobito u sektor usluga. Mjere zatvaranja također su značajno djelovale na zaposlene majke. Potreba da se djecu obrazuje kod kuće, putem interneta, znači da one moraju mijenjati ravnotežu između svojeg profesionalnog života i brige o djeci, što dodatno pogoršava njihove radne uvjete.

Kako bi odgovorila na socijalno-ekonomsko djelovanje pandemije, hrvatska je vlada uvela niz mjera za zaštitu zaposlenja i isplatu plaća.⁶³ Uz privremenu obustavu naplate poreza na dohodak i dobit, donesena je i potpora za skraćivanje radnog vremena kojom se osigurava

mjesečne subvencije za plaće od najmanje 4.000 kn po stalno zaposlenom. Cilj im je bio pomoći poduzećima, posebno u sektorima ugostiteljstva, transporta, logistike i proizvodnje, koja uslijed prekida djelatnosti nisu mogla isplaćivati plaće svojim zaposlenima. Nadalje, hrvatska je vlada produžila program stalnog sezonskog radnika kako bi ublažila posljedice prekida u sektorima turizma i građevinarstva, u kojima je došlo do pada zaposlenosti bez presedana. Objema mjerama poslodavci su oslobođeni plaćanja socijalnih doprinosa.

Pa ipak, provođenje spomenutih mjera postalo je predmet kritike Saveza samostalnih sindikata Hrvatske (SSSH), Nezavisnog hrvatskog sindikata i Matice hrvatskih sindikata, izložene u zajedničkoj izjavi objavljenoj 8. travnja.⁶⁴ Iznos predviđen za zaposlene zasnivao se na proračunima očekivanog pada ekonomske aktivnosti, a ne na prilagodbi realnim potrebama. Također, isplate su prebačene poslodavcima bez dodanih mehanizama provjere jesu li ranije kršili zakon o radu i sankcija za zloupotrebe. Izražena je i zabrinutost zbog pomanjkanja transparentnosti glede javno raspoloživog popisa korisnika koji objavljuju vlasti, koji se ne može skinuti putem interneta niti ga je pretraživanjem lako naći.

Posljedom takvog upravljanja, NSG izvještava da su povećanja plaća zaposlenika bila niža od početno obećanih. Jednom od četiriju zaposlenih plaća je dodatno smanjena, osim što su im smanjeni doprinosi za socijalno osiguranje, tako da će njihovi zaposlenici u slučaju daljnjih otpuštanja imati pravo na niže potpore za nezaposlene. Međutim, NSG iščekuje dodatne statističke podatke i analize prije no što provede potpuno ocjenjivanje sekundarnih učinaka mjera olakšavanja zapošljavanja i isplate plaća.

61 Ibid.

62 Eurostat (2020) Unemployment by sex and age – monthly data <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

63 Vlada Republike Hrvatske (2020) Vlada prihvatila paket mjera za pomoć gospodarstvu uslijed epidemije koronavirusa <https://vlada.gov.hr/vijesti/vlada-prihvatila-paket-mjera-za-pomoc-gospodarstvu-uslijed-epidemije-koronavirusa/29018>

64 SSSH (2020) Izjava sindikalnih središnjica odgovornoj javnosti o mjerama Vlade RH za ublažavanje ekonomskih i socijalnih posljedica pandemije COVID-19 <http://www.sssh.hr/hr/vise/-/izjava-sindikalnih-sredisnjica-odgovornoj-javnosti-o-mjerama-vlade-rh-za-ublazavanje-ekonomskih-i-socijalnih-posljedica-pandemije-covid-19-4300>

SOCIJALNA ZAŠTITA I UKLJUČIVANJE

Prema Nacionalnoj strategijskoj grupi, visoki troškovi života snižavaju kvalitetu života i životnih uvjeta u Hrvatskoj. Porast cijena hrane od 1,9% 2019.⁶⁵, cijena kuća za 10,4%⁶⁶ i stanarina za 5,3%⁶⁷ dodatno povećavaju već postojeći pritisak visoke standardne stope PDVa od 25%.⁶⁸ Kako tim kretanjima nije odgovarao i primjeren porast standardnih plaća, u Hrvatskoj dolazi do vala porasta zaduženosti kućanstava. Gotovo 50% kućanstava ima troškove više od prihoda,⁶⁹ a jedan od 10 građana i građanki ne može svakog drugog dana pojesti kvalitetan obrok.⁷⁰ Zbog izbijanja Covid-19 NSG očekuje da se za većinu stanovništva Hrvatske uvjeti života pogoršaju. NSG je dala primjer starijih Srba koji žive na ruralnim područjima, koje je zatvaranje spriječilo kako da obrađuju svoju zemlju tako i da dobiju pomoć od svojih porodica koje žive na gradskim područjima.

Do poboljšanja životnih uvjeta došlo je prvenstveno zbog poboljšanja pristupa tržištu rada, a ne zbog uspjeha mjera socijalne zaštite. Izdaci za socijalnu zaštitu zapravo se smanjuju od 2015., i sada obuhvaćaju 14,7% BDPa Hrvatske, što je manje od prosjeka EU, koji iznosi 19,2%.⁷¹ Nadalje, potpora za minimalni dohodak i dalje je niža od prosjeka EU.⁷² To

zabrinjava, budući da je utjecaj socijalnih transfera na smanjivanje siromaštva opao s 35,5% 2015. na 25% 2019. godine.⁷³ Rezultat je, kako izvještava NSG, da poboljšanja životnih uvjeta nisu obuhvatila kućanstva s niskim prihodima i osjetljive skupine, a pristup osnovnim socijalnim uslugama smanjio se u zabačenim krajevima.

Stope siromaštva smanjuju se od vremena pristupanja Hrvatske EU 2013. godine. Rizik siromaštva i društvene isključenosti sada je na razini od 23,3%,⁷⁴ a teška materijalna oskudica pala je s 14,3% 2010. na 7,2% 2019.⁷⁵ Pa ipak, te stope su i dalje iznad prosjeka EU i nerazmjerno pogađaju starije, koji imaju stopu AROPE (rizik siromaštva ili socijalne isključenosti) od 28,1%;⁷⁶ starije žene, sa stopom od 31,3%,⁷⁷ kućanstva s jednim roditeljem (52,7%⁷⁸), stanovništvo s niskom naobrazbom (47,1%⁷⁹) i ljude na ruralnim područjima (30,9%⁸⁰). Glavni usvojeni okvir za rješavanje problema siromaštva o kojem izvještava Nacionalna strategijska grupa (NSG) jest Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti 2014.-2020. Obuhvaća osam strategijskih područja koja se odnose na pristup osnovnim službama socijalne zaštite, kao što su

65 Pučka pravobraniteljica Republike Hrvatske (2020): Izvješće pučke pravobraniteljice za 2019 <https://www.ombudsman.hr/wp-content/uploads/2020/03/Izvjete%20C5%A1%C4%87e-pu%C4%8Dke-pravobraniteljice-za-2019.pdf>

66 European Commission (2020) Country Report Croatia 2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0510&from=EN>

67 Ibid.

68 European Commission (2020) VAT rates applied in the Member States of the European Union. Situation at 1st January 2020. https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf

69 Eurostat (2020) Proportion of households with expenditures higher than income https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/archive/2/2d/20200206111027%21Households_with_expenditures_higher_than_income_2015.png

70 Human Rights House Zagreb (2020) Human Rights in Croatia: Overview of 2019 https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2020/04/KLJP_godisnjelzvjescce2019_ENG_web.pdf

71 Eurostat (2020) General government expenditure by function (COFOG) <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submittViewTableAction.do>

72 European Commission (2020) Country Report Croatia 2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0510&from=EN>

73 European Commission (2020) Social Scoreboard <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-scoreboard/explorer>

74 European Commission (2020) Social Scoreboard <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-scoreboard/explorer>

75 Ibid.

76 Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2019) Statistics On Income and Living Conditions 2018: Indicators of Poverty and Social Exclusion, 2018 https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/14-01-01_01_2019.htm

77 Ibid.

78 Human Rights House Zagreb (2020) Human Rights in Croatia: Overview of 2019 https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2020/04/KLJP_godisnjelzvjescce2019_ENG_web.pdf

79 Ibid.

80 Ibid.

obrazovanje, zapošljavanje, stanovanje i skrb, te ona povezana s postizanjem financijske neovisnosti i uravnoteženog regionalnog razvoja. Pa ipak, na osnovi zaključaka pravobraniteljice, NSG postavlja nekoliko pitanja provedbe, počevši od nedostatka jasno definiranih mjera i indikatora te uključujući odsutnost koordinacije dionika i redovnog izvještavanja o ostvarivanju strategije⁸¹. Nadalje, Kuća ljudskih prava Zagreb osuđuje to što plan ne slijedi preporuke UN o iskorjenjivanju siromaštva i što ne usklađuje norme.

PRISTUP ODGOVARAJUĆEM I PRIUŠTIVOM STANOVANJU

Model stanovanja u Hrvatskoj i dalje daje prednost vlasništvu nad domom. Nacionalna strategijska grupa (NSG) smatra da to prikazuje pozitivnu sliku, budući da 80,5% kućanstava živi u objektima kojih su vlasnici, s otplaćenim ili gotovo otplaćenim kreditima⁸². Ipak, kako ukazuje Kuća ljudskih prava Zagreb, taj široki pristup politike stanovanja nije zasnovan na sveobuhvatnim podacima kojima se može odrediti zbiljske potrebe i pomoći ljudima da ostvare svoje pravo na odgovarajući stambeni smještaj.⁸³ Oko 40% kućanstava živi u prenapučenim uvjetima, što je znatno iznad prosjeka EU od 15,7%,⁸⁴ a gotovo polovica stanovništva koja živi u unajmljenim stanovima s tržišnom stanarinom troši više od 40% prihoda na stanovanje.⁸⁵ Pored toga, mnogi mladi ljudi ne mogu pratiti porast troškova stanovanja, te 92,2% muškaraca i 83,9% žena u dobi između 16 i 29 godina žive s roditeljima.⁸⁶ NSG izvještava i o tome da raspoloživost odgovarajućeg

i priuštivog stanovanja dodatno ograničava porast kratkoročnog iznajmljivanja koje promoviraju platforme poput Airbnb, posebice u Zagrebu i većim gradovima na obali. Nakon nedavnog potresa 22. 3. mnoge stambene jedinice proglašene su privremeno nenastanjivima, što je još više pridonijelo porastu troškova stanovanja.

Alternativu ne nudi tržište iznajmljenih stanova. Cijene najamnina su, osobito u Zagrebu, u posljednje dvije godine porasle 129%,⁸⁷ a samo 8% stanovništva stanuje u stanovima u sklopu programa javnog stanovanja.⁸⁸ NSG je zabrinuta zbog nedostatnih prava stanara, zbog čega su izloženi zloupotrebama i ograničen im je pristup opcijama dugoročnog najma. Manjkavo zakonodavstvo, osobito o prekidu ugovora o najmu, znači da je uočljiv utjecaj tog manjka prava na stanare. Njihova im prekarna životna situacija otežava prijavu mjesta boravišta pa time i pristup osnovnim socijalnim službama.

Nadalje, NSG skreće pozornost na osjetljiv položaj izbjeglica obzirom na pristup stanovanju. Kako se navodi u programima integracije i kao što propisuje Zakon o socijalnoj skrbi, država izbjeglicama jamči dvije godine smještaja po cijeni od najviše 2500 kn mjesečno, premda korisnik, ako je zaposlen, mora sudjelovati u troškovima. Međutim, izvještava NSG, nakon izbijanja Covida-19 za one kojima uskoro istječe dvogodišnji program nije bilo privremenog produžetka, što za njih povećava rizik da postanu beskućnici. Uočena je i slična situacija radnika migranata koji ostanu nezaposleni a ne mogu plaćati troškove stanovanja u Zagrebu. Kako nema posebne strategije za beskućnike,

81 Pučka pravobraniteljica Republike Hrvatske (2020): Izvješće pučke pravobraniteljice za 2019 <https://www.ombudsman.hr/wp-content/uploads/2020/03/Izvjescje-C5%A1%C4%87e-pu%C4%8Dke-pravobraniteljice-za-2019.pdf>

82 EUROSTAT (2020) Distribution of population by tenure status, type of household and income group https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LC_LVHO02_custom_249212/default/table?lang=en

83 Human Rights House Zagreb (2020) Human Rights in Croatia: Overview of 2019 https://www.kucaljjudskihprava.hr/wp-content/uploads/2020/04/KLJP_godisnjelzvjescje2019_ENG_web.pdf

84 Eurostat (2020) Housing Statistics https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Housing_statistics#Tenure_status

85 European Commission (2020) Country Report Croatia 2020 https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020-european-semester-country-report-croatia_en.pdf

86 Eurostat (2020) Young People – social inclusion https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Young_people_-_social_inclusion#Living_with_parents

87 Human Rights House Zagreb (2020) Human Rights in Croatia: Overview of 2019 https://www.kucaljjudskihprava.hr/wp-content/uploads/2020/04/KLJP_godisnjelzvjescje2019_ENG_web.pdf

88 European Commission (2020) Country Report Croatia 2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0510&from=EN>

mnogim ljudima biva onemogućen pristup socijalnom stanovanju i drugim službama socijalne zaštite osim nedovoljno financiranih privremenih skloništa.⁸⁹

NSG još iščekuje predloženu vladinu strategiju stanovanja koja bi trebala rješavati sva gore navedena pitanja vezana uz pristup primjerenom i priuštivom stanovanju. Za izradu nacrt strategije bila je osnovana radna grupa, ali nema službenih informacija o proces izrade nacrt.

STANJE JAVNE ZDRAVSTVENE INFRASTRUKTURE

Prije izbijanja Covida-19, a nakon pristupanja EU, Hrvatska je bila na putu poboljšanja zdravlja. Očekivani životni vijek pri rođenju povećao se sa 77,8 godina 2013. na 78,2 2018.,⁹⁰ a 61%⁹¹ stanovništva smatralo je da je dobrog zdravlja. Nadalje, samoprijavljene nezadovoljene zdravstvene potrebe nalaze se na najnižoj razini svih vremena od 1,4%.⁹² Pa ipak, navedeni indikatori još su uvijek niži od prosjeka EU, a Nacionalna strategijska grupa (NSG) ukazuje da nejednakosti dohotka i završenog obrazovanja i dalje imaju velik utjecaj na stanje zdravlja. Kod onih bez tercijarnog obrazovanja očekivani životni vijek je 5,2 godine kraći, a samo 44% pripadnika najnižeg dohodovnog kvintila sami za sebe vjeruju da su dobrog zdravlja.⁹³ Nadalje, mortalitet uslijed izlječivih uzroka, najviše od srčanih bolesti, zloupotrebe

alkohola i nesreća nalazi se u porastu.⁹⁴

Ove razine zdravlja odraz su djelotvornosti javnog sistema zdravstvene skrbi i izravna su posljedica pitanja pristupačnosti za skupine niskih prihoda i osjetljive skupine. Pogoršava ih činjenica da su izdaci Hrvatske za zdravstvo, na razini od 6,6% BDPa, među najnižima u EU.⁹⁵ Premda javno zdravstveno osiguranje pokriva sve, NSG izvještava da je broj liječnika i medicinskih sestara nedovoljan za zadovoljavanje potreba stanovništva. Od pristupanja Hrvatske EU 2013. u druge države članice je otišao 861 liječnik i liječnica. Godine 2019. na svakih 1000 stanovnika bilo je raspoloživo samo 6,6 medicinskih sestara i 3,4 liječnika,⁹⁶ što je niže od prosjeka EU. O smanjenju kapaciteta i kvalitete pružanja zdravstvenih usluga svjedoči i to što su se s 2018. na 2019. godinu liste čekanja na prvi pregled produžile za 10%.⁹⁷ To pacijente često ostavlja u situaciji da liječenje potraže putem privatnog osiguranja, budući da 60% stanovništva ima dopunsko osiguranje za pokrivanje troškova participacije.⁹⁸ To ne ostavlja samo sve više kućanstava niskih prihoda bez skrbi, nego nerazmjerno pogađa migrante i druge socijalno isključene skupine koje ne mogu uživati svoje pravo na potpunu zdravstvenu skrb. Kako javlja NSG, migrantima se često uskraćuju usluge ili se od njih traži dodatno plaćanje. Jedan od uzroka može biti to što nemaju ugovor o radu koji adekvatno pokriva doprinose za socijalno osiguranje. Drugi može biti inkompatibilnost između sistema

89 Baptista, Isabel and Marlier, Eric (2019) Fighting homelessness and housing exclusion in Europe: A study of national policies. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2dd1bd61-d834-11e9-9c4e-01aa75ed71a1/language-en>

90 Eurostat (2020) Life expectancy by age and sex <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

91 ECD/European Observatory on Health Systems and Policies (2019) Croatia: Country Health Profile 2019, State of Health in the EU <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/b63e8c9f-en.pdf?expires=1600678352&id=id&accname=guest&checksum=D4ADF-074012C773F2CF2AF1C4C41942D>

92 European Commission (2020) Social Scoreboard <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-scoreboard/explorer>

93 ECD/European Observatory on Health Systems and Policies (2019) Croatia: Country Health Profile 2019, State of Health in the EU <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/b63e8c9f-en.pdf?expires=1600678352&id=id&accname=guest&checksum=D4ADF-074012C773F2CF2AF1C4C41942D>

94 Ibid.

95 Eurostat (2020) General government expenditure by function (COFOG) <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

96 ECD/European Observatory on Health Systems and Policies (2019) Croatia: Country Health Profile 2019, State of Health in the EU <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/b63e8c9f-en.pdf?expires=1600678352&id=id&accname=guest&checksum=D4ADF-074012C773F2CF2AF1C4C41942D>

97 Pučka pravobraniteljica Republike Hrvatske (2020): Izvješće pučke pravobraniteljice za 2019 <https://www.ombudsman.hr/wp-content/uploads/2020/03/Izvjecje-C5%A1%C4%87e-pu%C4%8Dke-pravobraniteljice-za-2019.pdf>

98 European Commission (2020) Country Report Croatia 2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0510&from=EN>

zdravstvene skrbi treće zemlje i hrvatskog sistema. I romska zajednica ima poteškoća sa zdravstvenom skrbi, jer 54,6% romskih kućanstava ne može plaćati medicinske troškove, a 7,2% ih nema valjanu iskaznicu zdravstvenog osiguranja.⁹⁹

Nedostatak objekata i zdravstvenog osoblja produbljuje geografske disparitete zemlje. Središnja Hrvatska ima veće resurse nego jadranski otoci i ruralna područja središnje i istočne Hrvatske.¹⁰⁰ Prema vlastitim iskazima, 0,7% medicinskih potreba ostaje nezadovoljeno zbog geografske udaljenosti od objekata, u usporedbi s prosjekom EU od 0,1%.¹⁰¹ U trima županijama nedostaje liječnika primarne skrbi,¹⁰² a liječnici su prisiljeni raditi prekovremeno ili pokrivati veća geografska područja, izvještava NSG.

Provođenje Zakona o zdravstvenoj zaštiti iz 2019. još uvijek predstavlja izazov, jer obećane promjene primarne zdravstvene zaštite i hitnih službi nisu vidljive. Pravobraniteljica i dalje izvještava o velikom broju pritužbi na djelovanje sistema zdravstvene skrbi, dugom trajanju čekanja na prijem kod liječnika, nedovoljnu kvalitetu ili nedostupnost medicinskih usluga i neadekvatnu palijativnu skrb.¹⁰³ Napore da se ostvari novopostavljene ciljeve zdravstvene skrbi ometa pomanjkanje koordinacije i daljnja privatizacija čak do 75% ordinacija primarne zaštite u regijama.¹⁰⁴

PRAVEDAN PRIJELAZ U ZELENU EKONOMIJU

Nacionalna strategijska grupa izvještava o nedostatku inicijative u vezi s provedbom prijelaza u zelenu ekonomiju unatoč nekim poboljšanjima u razvoju političkih programa. Hrvatska zaostaje za standardima EU, osobito u kružnoj ekonomiji, eko-inovacijama i smanjivanju zagađenja, te ne uspijeva stvoriti sinergije između javnog sektora, znanstvene zajednice, poslovnog sektora i građanskih pokreta.¹⁰⁵ K tome, financiranje posvećeno prijelazu u zelenu ekonomiju i zelenom razvoju i dalje se oslanja na izvore EU.

Dodatnu zabrinutost NSG izražava u odnosu na zbrinjavanje otpada, gdje neodrživa, ilegalna i opasna odlagališta predstavljaju opasnost po zdravlje. Hrvatska i dalje prekoračuje zakonsko ograničenje EU od 75% komunalnog otpada u odlagalištima.¹⁰⁶ Radi rješavanja tog pitanja izmijenjena je Uredba o gospodarenju komunalnim otpadom. No izmjene su povećale ekonomsko opterećenje jednočlanih kućanstava s niskim prihodima, jer su povećale uplate za odvoz otpada neovisno o veličini kućanstva.¹⁰⁷

Najnoviji događaj u razvoju političkih programa jest nacrt Strategije niskougljičnog razvoja.¹⁰⁸ Premda ona izražava stanovitu opredijeljenost za ostvarivanje prijelaznih ciljeva, organizacija

99 Kunac, Suzana; Klasnic, Ksenija; Lalic, Sara (2018) Roma Inclusion in the Croatian Society: A Baseline Data Study. https://www.cms.hr/system/publication/pdf/109/Roma_Inclusion_in_the_Croatian_Society.pdf

100 European Commission (2020) Country Report Croatia 2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0510&from=EN>

101 ECD/European Observatory on Health Systems and Policies (2019) Croatia: Country Health Profile 2019, State of Health in the EU <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/b63e8c9f-en.pdf?expires=1600678352&id=id&accname=guest&checksum=D4ADF074012C773F2CF2AF1C4C41942D>

102 European Commission (2020) Country Report Croatia 2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0510&from=EN>

103 Pučka pravobraniteljica Republike Hrvatske (2020): Izvješće pučke pravobraniteljice za 2019 <https://www.ombudsman.hr/wp-content/uploads/2020/03/Izvjecje-C5%A1%C4%87e-pu%C4%8Dke-pravobraniteljice-za-2019.pdf>

104 ECD/European Observatory on Health Systems and Policies (2019) Croatia: Country Health Profile 2019, State of Health in the EU <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/b63e8c9f-en.pdf?expires=1600678352&id=id&accname=guest&checksum=D4ADF074012C773F2CF2AF1C4C41942D>

105 Holy, Mirela (2020) Instrumenti zelene tranzicije klimatske promjene, energija i okoliš. Održivi razvoj, cirkularna, bioekonomijai kreativna ekonomija https://www.fes-croatia.org/fileadmin/user_upload/Instrumenti_zelene_tranzicije.pdf

106 European Commission (2019) EU Environmental Implementation Review 2019. Country Report : Croatia https://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_hr_en.pdf

107 Human Rights House Zagreb (2020) Human Rights in Croatia: Overview of 2019 https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2020/04/KLJP_godisnjelzvjescje2019_ENG_web.pdf

108 Ministarstvo zaštite okoliša i energetike (2020) prijedlog strategije niskougljičnog razvoja Republike Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050. godinu <https://esavjetovanja.gov.hr/econ/mainscreen?entityId=14019>

Zelena akcija – Friends of the Earth Croatia i NSG ističu nedosljednosti u odnosu na Strategiju energetskega razvoja, jer se i dalje financira i velike projekte na osnovi fosilnih goriva. Nadalje, za NSG ostaju nejasni podaci korišteni u predviđanju 40.000 radnih mjesta i porasta priuštive zelene energije radi rješavanja energetskega

siromaštva, što bi trebalo slijediti iz ulaganja u niskougljične oblike energije. Ne samo što nije jasna uloga civilnog društva u izradi političkih programa i mjera, nego tek treba odrediti detaljne planove pravedne tranzicije, osobito za regije intenzivne po stakleničkim plinovima kao što su Sisačko-moslavačka i Istra.¹⁰⁹

GRAĐANSKI PROSTOR

Kao odjek na nedavne vijesti CIVICUSA o rangiranju građanskog prostora u Hrvatskoj,¹¹⁰ Nacionalna strategijska grupa izvještava o zabrinjavajućem negativnom trendu ostvarivanja slobode udruživanja u Hrvatskoj. Sužavanje građanskog prostora očituje se kroz kontinuirano podrivanje institucionalne podrške za razvoj civilnog društva. NSG ukazuje na to da se to zbiva kroz marginaliziranje i slabljenje Savjeta za razvoj civilnog društva, ključnog savjetodavnog tijela koje okuplja predstavnice i predstavnike civilnog društva i državne uprave. Savjet je oslabljen pomanjkanjem sudjelovanja predstavnika države, a nova proceduralna pravila usvojena u svibnju 2020. umanjila su njegovu transparentnost i pomaknula glasačku moć u korist predstavnika države, koji sada brojčano nadmašuju članice i članove iz civilnog društva. Utjecaj takvih reformi može se vidjeti u nedavnim nominacijama hrvatske delegacije u Europskom gospodarskom i socijalnom odboru, kada su kandidati odabrani bez ikakve provjere te unatoč protivljenju predstavnica i predstavnika organizacija civilnog društva.¹¹¹ Nadalje, NSG osuđuje to što nema nove nacionalne strategije za stvaranje pogodnog okruženja za razvoj civilnog društva, što je preduvjet da

organizacije civilnog društva mogu koristiti Europski socijalni fond.¹¹²

Premda NSG vjeruje da se dostatno poštuje slobodu mirnog okupljanja, smatra se da pristup informacijama i smjernicama za dobivanje dozvole, kao i komercijalizacija javnih prostora, predstavlja ograničenje korištenju te slobode.¹¹³ U novije vrijeme održano je malo javnih demonstracija zbog ograničenja masovnih okupljanja kao zdravstvene mjere opreza tijekom pandemije. Neki od primjera jesu protestni marševi koji traže pomoć uslijed pandemije Covid-19 radi zaštite zapošljavanja, zauzimanje zagrebačkog trga u podršku povećavanju prava osoba LGBTI+ te antirasistički protesti Black Lives Matter. Drugi primjer, koji još više zabrinjava, bio je 5. Hod za život, demonstracije protiv pobačaja koje su organizirale vrlo konzervativne skupine.¹¹⁴ U tom konkretnom pitanju CMS ističe da su se u Rijeci pojavili i protuprosvjednici Hodu za život kako bi izveli umjetnički performans, ali su bez ikakve pravne osnove privedeni u policiju. NSG brine da bi mogli biti stvoreni presedani u slijedu s neopravdanom zabranom protudemonstracija pod vodstvom Saveza Roma "KALI SARA" protiv

109 European Commission (2020) Country Report Croatia 2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0510&from=EN>

110 CIVICUS (2020) CIVICUS Monitor: Croatia <https://monitor.civicus.org/country/croatia/>

111 CROSOL (2020) Election of members of the European Economic and Social Committee in Croatia: CIVIL SOCIETY REPRESENTATIVES WITHOUT VOICES FROM CIVIL SOCIETY <https://crosol.hr/en/election-of-members-of-the-european-economic-and-social-committee-in-croatia-civil-society-representatives-without-voices-from-civil-society/>

112 Jasic, Suzana (2020) Government Attacks on Civil Society in Croatia https://www.gong.hr/media/uploads/government_attacks_on_civil_society_in_croatia_eng.pdf

113 Human Rights House Zagreb (2020) Human Rights in Croatia: Overview of 2019 https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2020/04/KLJP_godisnjelzvjesc2019_ENG_web.pdf

114 CIVICUS (2020) CIVICUS Monitor: Croatia <https://monitor.civicus.org/country/croatia/>

otvoreno antiromskih demonstracija uz podršku predstavnika lokalnih vlasti u Čakovcu. Protdemonstracije su bile zabranjene premda je bio podnesen zahtjev u skladu s postupkom koji propisuje Zakon o javnim skupovima. Zbog te zabrane NSG vjeruje da je ograničavanje slobode mirnog okupljanja u ovom slučaju bilo motivirano diskriminacijom na osnovi etničke pripadnosti.

U nastojanju da se zauzda širenje dezinformacija i lažnih informacija, što je trend koji je u porastu na tragu globalne pandemije, uspostavljeni su mediji u funkciji provjere činjenica kao što je blog portala Faktograf.¹¹⁵ No novinari i novinarki koje u tome sudjeluju izložene su uznemiravanju na mreži, često uz mizogini prizvuk.¹¹⁶ To je primjer rastućeg zastrašivanja koje novinarki i novinari doživljavaju u novije vrijeme. Navodeći informacije Hrvatskog novinarskog društva,¹¹⁷ NSG izvještava o porastu broja sudskih tužbi protiv novinara u 2019. koje podnose javne osobe, političari, suci i poduzeća. Njihov je ukupan broj 1.160 slučajeva u tijeku. Među drugim oblicima zastrašivanja ima prijetnji smrću, napada i ometanja obavljanja novinarskog posla,¹¹⁸ ali nije bilo javne osude, istraga ili kazni.¹¹⁹ Premda je iz Kaznenog zakona brisano “teško sramoćenje”,

što se smatra povoljnom promjenom, NSG je zabrinut zbog drugih zakonskih promjena povezanih sa slobodom govora. Premda je zakon za sprečavanje lošeg postupanja na socijalnim mrežama, predložen 2019., trebao zaustaviti govor mržnje na internetu, NSG vjeruje da se njegove nejasne mjere može zlorabiti za ograničavanje slobode govora.

Glede sudjelovanja organizacija civilnog društva u socijalnom dijalogu, NSG smatra da smanjenje potpore tim organizacijama utječe na njihovu sposobnost davanja doprinosa donošenju političkih programa i mjera kako je predviđeno Kodeksom savjetovanja sa zainteresiranom javnošću u postupcima donošenja zakona, drugih propisa i akata. Činjenica da je u 2031 procesa e-savjetovanja tokom 2019. sudjelovala samo 271 OCD, od čega 22% uopće nije dobilo odgovor, predstavlja smanjenje sudjelovanja i kvalitete u usporedbi s 2018. godinom.¹²⁰ NSG poziva na veći angažman javnih institucija prema postojećim procedurama savjetovanja i sudjelovanja, na veću transparentnost Savjeta za razvoj civilnog društva, na odgovarajuće programe financiranja uz smanjenje administrativnog opterećenja NVOa te na bolji odziv javne uprave na zahtjeve OCDA.

115 Faktograf (2020) Live Blog: Dezinformacije o koronavirusu <https://faktograf.hr/2020/08/18/live-blog-dezinformacije-o-koronavirusu/>

116 CIVICUS (2020) CIVICUS Monitor: Croatia <https://monitor.civicus.org/country/croatia/>

117 Hrvatsko novinarsko društvo (2020) Nova runda tužbi HRT-a protiv medija <https://www.hnd.hr/nova-runda-tuzbi-hrt-a-protiv-medija>

118 CIVICUS (2020) CIVICUS Monitor: Croatia <https://monitor.civicus.org/country/croatia/>

119 Human Rights House Zagreb (2020) Human Rights in Croatia: Overview of 2019 https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2020/04/KLJP_godisnjelzvjesc2019_ENG_web.pdf

120 Pučka pravobraniteljica Republike Hrvatske (2020): Izvešće pučke pravobraniteljice za 2019 <https://www.ombudsman.hr/wp-content/uploads/2020/03/Izvjete%20A1%20C4%87e-pu%20C4%8Dke-pravobraniteljice-za-2019.pdf>

USPOREDBA S PREPORUKAMA ZA POJEDINE ZEMLJE

Preporuke Europske komisije za pojedine zemlje 2020. upućene Hrvatskoj uvažavaju da su na zemlju jako utjecale i pandemija Covid-19 i nedavni potres.¹²¹ Pozivom na ciljane mjere Europska komisija očekuje da Hrvatska rješava svoje socijalno-ekonomske i geografske disparitete, osobito obzirom na činjenicu da će postojećom krizom te ograničenjima turističke djelatnosti najviše biti pogođene priobalne regije i jadranski otoci. U tom kontekstu, središnje mjesto u specifičnim preporukama za ovu zemlju zauzimaju zdravstvena skrb, prekvalifikacije i aktivno zapošljavanje, što bi djelovalo i na probleme koje ističe Nacionalna strategijska grupa. Komisija preporučuje Hrvatskoj da uspostavi pravičniju regionalnu ravnotežu raspodjele infrastrukture i osoblja u zdravstvenoj skrbi kako bi poboljšala dostupnost i kvalitetu medicinskih usluga. Načini da se to učini obuhvaćaju suradnju između upravnih razina i podršku alatima e-Zdravlja te drugim kanalima za medicinske resurse. Preporuke također obuhvaćaju i mjere aktivnog zapošljavanja kojima bi se u digitalnoj tranziciji opslužilo sve ljude i ne bi se zapostavilo rizične skupine. Postupci koji u tome imaju prednost jesu prekvalifikacije i unaprijeđene strategije informiranja. Nadalje, Europska komisija preporučuje povećati programe minimalnog dohotka, uključujući potporu za nezaposlene, kao dodatno pojačanje socijalne zaštite. To

je potrebno radi rješavanja postojećih visokih stopa siromaštva i socijalne isključenosti, kao i regionalnih dispariteta te nejednakosti na osnovi dobi, roda i invaliditeta. Radi uvođenja tih reformi Komisija traži da Hrvatska unaprijedi svoja sredstva i strategije provedbe u tijesnoj suradnji sa socijalnim partnerima i drugim ključnim dionicima.

Međutim, konkretne preporuke za ovu zemlju ne obuhvaćaju pitanja koja postavlja NSG. Nije se razmotrilo potrebu da se poboljša uvjete rada i života, mimo poboljšanja zapošljivosti radnika. Sugestija uključena u pregled preporuka da se traži alternativne radne aranžmane čini se da ne uvažava utjecaj prekarnosti rada i porast neprijavljenog rada te kršenja zakona o radu. Izostavljeni su i troškovi stanovanja i pristup ključnim socijalnim službama osim zdravstvene skrbi. Iako preporučuje da se nastavi sa svim mjerama nužnima za rješavanje problema koji ostaju nakon Covida-19 i potresa, Komisija ne razmatra konkretno opaske NSG o propustu u upravljanju mjerama oporavka i zaštite zaposlenosti. U odnosu na pravednu tranziciju, nisu dane nikakve konkretne preporuke o tome kako rješavati popratne socijalne izazove. Druge teme koje nisu zastupljene obuhvaćaju ranjivost koja pogađa migrante i tražitelje azila, te pitanje kako poboljšati uključivanje romske manjine.

¹²¹ European Commission (2020) Council Recommendation on the 2020 National Reform Programme of Croatia and delivering a Council Opinion on the 2020 Convergence Programme of Croatia <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0511&from=EN>

SOLIDARov Monitor socijalnih prava 2020 sačinjen je u okviru programa Together for Social Europe, koji sufinancira EU Programme for Employment and Social Innovation (EaSI). On pruža uvid u stanje socijalnih prava u 17 europskih zemalja. Monitor procjenjuje stanje socijalne Europe u smislu jednakosti prilika, pravičnih radnih uvjeta, socijalne zaštite, uključivanja i građanskog prostora na osnovama opažanja organizacija civilnog društva koje rade na terenu, u kombinaciji sa statističkim podacima i znanstvenim nalazima. To čini na osnovi opažanja nacionalnih strategijskih grupa koje je u svakoj od tih zemalja uspostavila članica ili partnerica mreže SOLIDAR.

Monitor 2020 također analizira u kojoj se mjeri ti aspekti odražavaju u preporukama procesa Europskog semestra za pojedine zemlje u pravcu socijalno održivog oporavka nakon krize Covida-19.

ODGOVORNI UREDNIK

Mikael Leyi

AUTORI:

Miguel Hernandez Littlewood

KOORDINACIJA PUBLIKACIJE:

Carlos Roldán Mejías, Violeta Meotto,
Jedde Hollewijn, Julie Martinaud

PRIPREMA TEKSTA:

Sebastian Moffett

PRIJEVOD S ENGLESKOGA

Srđan Dvornik

GRAFIČKI DIZAJN:

Maximilian Fischer

UZ DOPRINOS:

Centar za mirovne studije (Centre for Peace Studies)



CENTAR ZA MIROVNE STUDIJE



Ova publikacija proizvedena je uz finansijsku potporu Europske unije. Informacije sadržane u ovoj publikaciji ne moraju odražavati stav ili mnijenje Europske komisije.

solidar



SOLIDAR je europska mreža više od 50 organizacija civilnog društva koje okupljaju nekoliko milijuna građanki i građana iz cijele Europe i diljem svijeta. SOLIDAR vrijednosti svojih organizacija članica iskazuje Europskoj uniji i međunarodnim institucijama u trima glavnim programskim sektorima: socijalnim pitanjima, međunarodnoj suradnji i cjeloživotnom učenju. Više informacija na www.solidar.org

Avenue des Arts, 50
1000 Brussels - Belgija
+32 2 500 10 20
www.solidar.org
@SOLIDAR_EU

